

Cesty myslenia, ktoré udávajú smer

Martin Nákačka
Excellens, s.r.o.
martin.nakacka@gmail.com

» Stretli ste sa už s výrokom, že najdôležitejšie, čo by vás v škole mali naučiť, je ako sa učiť? Iste je v ňom kus pravdy, no je to naozaj všetko? Stačilo by vám stať sa len „chodiacou encyklopédiou“ a znalcom existujúcich metód a riešení? Pokiaľ áno, potom by ste boli odsúdení iba na pozíciu lacnej pracovnej sily, ktorá rýchlo pochopí, čo a ako má urobiť, aby splnila požiadavky výrobcu či zamestnávateľa, alebo skopírovala úspešných.

Nie je problém stretnúť pedagógov, ktorí oceňujú dokonalú reprodukciu podávaných názorov a vedomostí a ktorých hnevajú „provokačné“ otázky odvážnejších poslucháčov v snahe pochopiť veci hlbšie a zaujať k nim vlastné stanovisko. Čo by malo byť podstatné v procese vzdelávania a prípravy na prax? Nestačí naučiť sa fakty a princípy, ale predovšetkým sa treba naučiť s nadobudnutými poznatkami aktívne, kreatívne a zmysluplne narábať. Ako sa teda môžeme stať inovátormi či vynálezcami, ktorí udávajú smer?

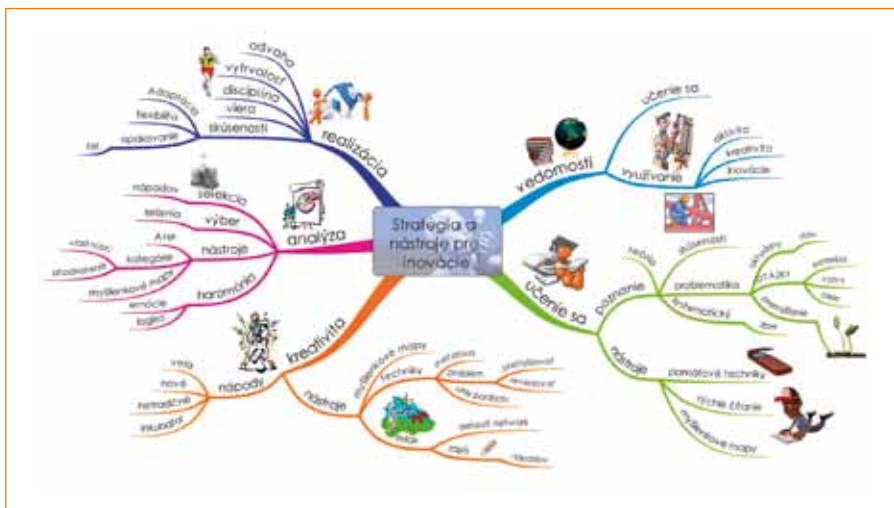
Fáza prípravy

Jeden z výrokov Steva Jobsa znie: „Kreativita je mať dostatok bodiek na spájanie...“ Úspešný inovátor potrebuje široké portfólio znalostí – bodiek, ktoré potom kreatívne a zmysluplne spájajú a vytvorí nový produkt. Kto to s inovovaním myslí vážne, rozhodne nepodceňuje fázu učenia sa. Bohatá databáza teoretických znalostí, praktických skúseností a schopnosť porozumieť riešenej problematike sú nevyhnutné. Jack Welch, výkonný riaditeľ firmy General Electric, hovorí: „Schopnosť organizácie učiť sa a rýchlo uplatniť získané vedomosti v praxi, je základnou konkurenčnou výhodou.“ Z pohľadu myšlienkových nástrojov nápomocných vo fáze učenia sa možno spomenúť napríklad pamäťové techniky, ktoré uľahčujú absorpciu rôznych faktov a dajú a umožňujú presnejšiu a vernejšiu interpretáciu či pochopenie problému. Na týchto technikách je zaujímavá ich synergia s kreativitou. Čím kreatívnejšie danú informáciu spracujeme, tým lepšie si ju zapamätáme. Čím viac toho vi-

eme, tým viac kreatívnych možností (bodiek) máme k dispozícii. Techniky rýchleho čítania nám zasa podstatne urýchlia a uľahčia získavanie potrebných informácií z odborných článkov či publikácií. A vďaka myšlienkovým mápam môžeme tieto informácie efektívne zhromažďovať, triediť a analyzovať. Ovocím samotnej tvorby myšlienkových máp je nielen lepšie zapamätanie si študovanej problematiky, ale aj jej porozumenie. Konštrukcia správnej mapy totiž vyžaduje jasnú kategorizáciu, štruktúru, ako aj nájdenie vzájomne súvisiacich kľúčových pojmov či slov. Takáto tvorba nám jednoducho nedovolí prejsť popisovanú problematiku povrchne a navyše značne zlepší našu koncentráciu. Ďalšou obrovskou devízou je aj rýchlejšie zopakovanie si informácií, na ktoré sme už pozabudli.

Fáza kreativity

Po dostatočnom preskúmaní problematiky a definovaní cieľa inovácie nastupuje fáza kreativity. Jej cieľom je vymyslieť čo najviac nových možností a riešení. Táto fáza si vyžaduje tak-

Obr. Myšlienková mapa článku.

zvaný generatívny mód myslenia, pri ktorom musí ísť nabok kritika, ako aj čistá logika. Aj na prvý pohľad nezmyselné a „hlúpe“ nápady totiž predstavujú akési schodíky k riešeniu, ktoré sa nakoniec môže ukázať ako prevratné. K dispozícii máme rôzne techniky kreativity, napríklad preštylizovanie problému, metaforickú stimuláciu, reverzáciu problému, pohľad na problém z rôznych uhlov atď. V tejto fáze opäť oceníme techniku myšlienkových máp, ktorá umožňuje štruktúrovane a veľmi prehľadne zachytávať proces nášho myslenia bez jeho obmedzovania, ako to býva pri písaní štandardných poznámok. Vďaka farebnosti, obrázkom a grafike stimuluje tvorba myšlienkového spektra väčšie spektrum mozgovej aktivity, čo účinne podporuje nápaditosť a kreativitu.

Inkubátor nápadov

Zaujímavé je, že prevratný nápad či myšlienka nám často príde na myseľ počas relaxu, prechádzky alebo denného snívania. Neurológ Marcus Reichle prichádza s pojmom default network, ktorým označuje oblasť mozgu aktívnu v stave uvoľnenia. Počas denného snívania je totiž náš mozog aktívnejší, ako pri náročnom sústredení. Ak nás teda niečo zaujímavé napadne, je užitočné si to ihneď zaznamenať, aby sme sa neskôr k nápadu mohli vrátiť a podrobnejšie ho preskúmať. Mnohí iste vedia,

že teória gravitácie od fyzika Newtona sa zrodila práve počas relaxu pod stromom, vďaka pádu jablka. Bez počítačného štúdia a trápenia sa premýšľaním to však nejde. Ak nezasadíme správne semienko vo fáze učenia sa a nezačneme vážne premýšľať o riešení kladením si potrebných otázok, čas relaxu či denného snívania nemôže priniesť požadované ovocie.

Analýza

Po fáze generovania nápadov nasleduje analýza. Jej úlohou je vybrať z množstva kreatívne vytvorených nápadov ten najlepší. Z celkového množstva vyberieme 3-6 najzaujímavejších riešení na podrobnejší rozbor. Stanovíme základné kritéria výberu akými sú napríklad požiadavky zákazníka, náročnosť a nákladnosť riešenia, čas či bezpečnosť. Na vyhodnotenie možno použiť rôzne sofistikované metódy, ako napríklad AHP (Analytic Hierarchy Process), alebo uplatniť jednoduchú sedliacku úvahu. Dôležitý je pozitívny prístup. Namiesto premýšľania, prečo to nebude fungovať, si musíme položiť otázky typu: „Ako by to mohlo fungovať?“ alebo „Ako by sme spravili, aby to fungovalo?“ Nechceme totiž, aby výsledkom inovatívneho procesu boli „staré, dobré“ a známe riešenia. Aj vďaka výskumom psychológa Petra Wasona totiž vieme, že naša myseľ neuveriteľne silne gravituje k „bezpeč-

ným“ a známym veciam. Pre komplexné posúdenie netreba podceňovať ani emócie a intuíciu. Zvolené riešenie by malo vyhovovať nielen logike, ale aj emóciám. V procese analýzy môžu myšlienkové mapy zohrať významnú pomoc pri zhromažďovaní, triedení a porovnávaní potrebných údajov pre výber najlepšieho riešenia.

Realizovať cieľ

Po úspešnom výbere nasleduje najdôležitejšia fáza a tou je samotná realizácia. Vyžaduje si potrebnú odvahu, vytrvalosť a disciplínu. Možno tiež hovoriť o takzvanom selektívnom móde myslenia, ktorý odstraňuje prekážky, nedá sa zastrašiť a s vierou kráča za vytýčeným cieľom. K presvedčeniu správnosti cesty pomáha vedomie zodpovedne vykonanej práce v jednotlivých fázach procesu.

Niekedy je ťažké rozhodnúť, kedy je fáza učenia, generovania nápadov či analýz hotová a možno pristúpiť k ďalšiemu levelu. Keď budeme hľadať v jednotlivých krokoch perfekcionistickú dokonalosť, sotva dosiahneme cieľ v reálnom čase. A na druhej strane ani narychlo odfláknutá práca k nemu nevedie. Určite má zmysel vrátiť sa, nové poznatky či nápady priebežne dopĺňať a jednotlivé fázy podľa potreby opakovať. Mnoho súvislostí sa totiž ukáže až pri praktickej realizácii. Vďaka užitočnej pomôcke, akou sú myšlienkové mapy, to však vôbec nie je problém. Informácie sú logicky triedené a prehľadne „po ruke“. Naše dielo sa tak môže rozvíjať, flexibilne prispôbovať a vyrásť na nový úspešný produkt či systém.

A napokon ešte citát od vynálezcu myšlienkových máp Tonyho Buzana: „Aby sme zlepšili našu prácu a podnikanie a urobili ich efektívnejšími, potrebujeme premieňať nekonečné množstvo 'bitov' dostupných informácií na niečo zmysluplné. Inými slovami - potrebujeme používať našu inteligenciu. A na to potrebujeme vedieť, ako efektívne používať náš mozog, pamäť a ako myslieť kreatívne.“

